

Sınıf Öğretmenlerinin Afet Kriz Yönetimine Yönelik Görüşleri

Yurdal DİKMENLİ¹, Hasan SATAN², Edanur BÖYÜK³

Özet

Afet yönetiminin birinci aşaması risk yönetimi ikinci aşaması ise kriz yönetimidir. Kriz yönetimi ise kendi içinde müdahale ve iyileştirme aşamalarından oluşmaktadır. Bilindiği gibi bu aşamanın başarıya ulaşabilmesi kriz yönetiminin başarısına bağlıdır. Ancak alınan önlemlere ve hazırlık sürecine rağmen meydana gelen olaylar sonucunda yıkımlar meydana geldiğinde kriz yönetimi devreye girmektedir. Kriz yönetiminin okullarda başarılı bir şekilde yönetilebilmesi için gerekenlere yönelik olarak öğretmenlerin görüşlerinin önemli olduğu belirlenmiştir. Bu çalışmada, afet yönetim sürecinin ilk basamağı olan kriz yönetimine yönelik sınıf öğretmenlerinin görüşlerini incelemek amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olgubilim araştırma modeli kullanılmıştır. Kırşehir il merkezinde görev yapan 29 sınıf öğretmeni kolay ulaşılabilir örnekleme ile çalışma grubu oluşturulmuştur. Veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Elde edilen veriler, içerik ve betimsel analiz kullanılarak analiz edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre; sınıf öğretmenlerinin çoğunun afet kriz yönetimi kavramını ve afet kriz yönetiminin aşamaları hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıkları hem toplumsal hem de bireysel anlamda afetlerle başa çıkabilmek için afet eğitimi almanın önemli olduğu, afet kriz anında iletişimin önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca sınıf öğretmenlerinin afet ile ilgili kurum ve kuruluşların kriz durumunda görevlerini yapmadıkları ya da eksik yaptıkları yönünde görüş belirttikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Afet, afet yönetimi, kriz yönetimi, sınıf öğretmeni.

Classroom Teachers' Views on Disaster Crisis Management

Abstract

The first stage of disaster management is risk management and the second stage is crisis management. Crisis management consists of intervention and recovery stages. As is known, in order for this stage can be successful, the crisis management must be successful but in spite of all measures and preparation process the crisis management gets involved when destructions happen as a result of disasters. In order for the crisis management can be managed successfully at schools, it was determined that the opinions of teachers are important. In this study, it was aimed to examine the opinions of classroom teachers on crisis management, which is the first step of the disaster management process. The phenomenological research model, which is one of the qualitative research, was used in the research. 29 classroom teachers working in the city center of Kırşehir were formed as a study group with the easily accessible sampling method. The data were collected with a semi-structured interview form consisting. The obtained data were analyzed using the content and descriptive analysis. According to the findings; It was concluded that most of the classroom teachers did not have sufficient knowledge about the concept of disaster crisis management and the stages of disaster crisis management, that it was important to receive disaster training in order to cope with disasters both socially and individually, and that communication was important during a disaster crisis. In addition, it was concluded that classroom teachers expressed their opinions that disaster-related institutions and organizations did not do their jobs or did them inadequately in the event of a crisis.

Keywords: Disaster, disaster management, crisis management, classroom teacher.

¹ Prof. Dr., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sınıf Eğitimi, dikmenliy@hotmail.com

² Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı, hasgor45.hs@gmail.com

³ Lisansüstü Öğrencisi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sınıf Eğitimi, edanurboyuk38@gmail.com

GİRİŞ

İnsanoğlu sürekli doğa ile etkileşim içerisinde olmuş, bazen doğa ile mücadele etmiş ve zaman zaman da ondan zarar görmüştür. İnsanların can ve mal kayıplarıyla zarar gördüğü, hasar odaklı bu olaylar afet olarak nitelendirilmektedir (Avdar ve Avdar, 2022; Perry, 2018; Shaluf, 2007). İnsanlar için fiziksel, sosyal, psikolojik ve ekonomik kayıplara neden olan, insan yaşamını kesintiye uğratarak onların yaşamsal faaliyetlerini olumsuz yönde etkileyen; doğal ve insan kaynaklı olaylar afet olarak tanımlanmaktadır (Tierney, 2019). Aslında her ne kadar bu olaylar afet olarak tanımlansa da bu olayların sonucunda insanlar zarar görüyorsa bu durum afet olarak nitelendirilmelidir. Çünkü doğal süreçte bu olaylar döngüsel hareketler olup insan yaşamına etki etmiyorsa doğal olaylardır. Ancak bunun sonucunda olumsuzluk meydana geldiğinde ve insanlar zarar gördüğünde bu olay afet kimliği kazanmış demektir (Dikmenli, Deveci ve Ünal, 2024). Afetlerin Epidemiyolojisi Araştırma Merkezi'ne (CRED) bağlı Acil Durum Olayları Veri Tabanına (EMDAT, 2014) göre bir olayın afet olarak sınıflandırılması için; “100 veya daha fazla kişinin bir olaydan etkilenmesi, 10 veya daha fazla kişinin bir olay sonucunda hayatını kaybetmesi, bir olay neticesinde karar alama sürecinin hızlanabilmesi, sevk ve idarenin rahatlatılabilmesi için olağanüstü hâl ilan edilmesi veya hükümetlerin bir olayın sonuçları ile kendi imkanları ile baş edemeyerek uluslararası yardım çağrısında bulunması” kriterlerinden birinin oluşması gerektirir.

Afetlerin etkileri her yerde, her afet türünde ve düzeyinde aynı değildir. Afetlerin etkileri, yapısal ve yapısal olmayan önlemlere, toplumun afete karşı bilinç ve direnç düzeyine göre değişmektedir. Afet bilinci ve direnci yüksek olan gelişmiş toplumlar afetlerden daha az etkilenirken, afet bilinci ve direnci düşük gelişmemiş toplumlar afetlerden daha fazla etkilenmektedirler (Dikmenli ve Okumuş, 2023). Hatta bazı toplumlarda afet niteliği kazanmamış bir olayın sonucu başka bir toplumda ciddi bir afete dönüşebilir. Bu durum bütünüyle toplumun afeti meydana getiren olaylara yönelik direnç düzeyi ile ilgilidir. Bu nedenle afet yönetiminin ne denli önemli olduğu anlaşılmaktadır (Önsüz ve Atalay, 2015). Afet yönetimi; afetlere yönelik önleyici veya koruyucu tedbirler almak amacı ile afet öncesi, afet anı ve afet sonrasında yapılması gerekenlerin planlanması, koordine edilmesi ve uygulanabilmesi için ilgili tüm kurum ve kuruluşların kaynak ve imkanlarının önceden belirlenen strateji ve önceliklere göre yönetilmesi sürecidir (AFAD, 2014).

Afet yönetimi, afet öncesi dönemi kapsayan risk yönetimi ve afet sonrası dönemi kapsayan kriz yönetimi olmak üzere iki aşamadan oluşmaktadır (AFAD, 2014). Risk yönetimi, mevcut durumun korunması, potansiyel afetlerin ve zararların öngörülmesi ve bu risklere karşı önlemler alınması sürecini içerir. Risk yönetimi, tehlike oluşturabilecek riskleri azaltma ve afetlere hazırlıklı olmak üzere iki aşamadan oluşur. Kriz yönetimi ise afet sonrasında oluşabilecek olumsuz etkilerin giderilmesi, arama kurtarma çalışmaları, afete maruz kalanların temel ihtiyaçların karşılanması, afet bölgesine lojistik destek sağlanması ve iyileştirme çalışmaları sonucunda afet öncesi şartlardan daha iyi şartlara dönmeyi amaçlayan bir afet yönetimidir. Kriz yönetimi, müdahale ve iyileştirme olmak üzere iki aşamadan meydana

gelir (Özmen, Gerdan ve Ergünay, 2015; Şahin ve Üçgöl, 2019). Müdahale aşaması afet durumlarda arama-kurtarma, ilk yardım, gıda, barınma, giyim, su ve arıtma temini hizmetleri gibi halkın acil ihtiyaçlarının sağlanması; hasar tespiti, yardım kaynaklarının koordinasyonu gibi konuları içerir, iyileştirme aşaması ise müdahale sürecinden sonra, afete uğrayan toplumun yaşam koşullarını yeniden oluşturma amacıyla, olası afet risklerini azaltmak için sistemli ve gerekli düzenlemeleri yapmak için alınan kararlar ve faaliyetler ile toplumu afet öncesinden daha güvenli ve gelişmiş bir yaşam çevresi oluşturmaktır (AFAD, 2014; Şahin, 2009). Kriz yönetimi, afet sonrası dönemde ortaya çıkan olumsuz etkilerin giderilmesini, zararların azaltılmasını ve toplumun yaşamını normal seyrine döndürmeyi amaçlayan bir süreçtir. Kadioğlu'na göre (2011), kriz yönetimi, afetten sonra müdahale, afet sonrası oluşan acil ihtiyaçların karşılanması ve afetten etkilenen bireylerin yaşamlarını iyileştirmeye yönelik planlı bir dizi faaliyeti içermektedir. Bu süreç, afetin hemen ardından başlayan müdahale çalışmalarını ve uzun vadede toplumun normale dönüşünü sağlayan iyileştirme çalışmalarını kapsamaktadır (Dikmenli ve Okumuş, 2023).

Afetin etkilerinin en yoğun hissedildiği anlarda devreye giren müdahale çalışmaları, insan yaşamını koruma ve temel ihtiyaçları karşılama odaklıdır. Bu çalışmalar; arama kurtarma faaliyetleri, yaralıların tahliyesi, geçici barınma ve gıda sağlanması gibi acil eylemleri içermektedir (Kadioğlu, 2011). Müdahale çalışmalarının başarıyla yürütülebilmesi hızlı karar alma ve etkili bir koordinasyonu gerektirmektedir. Dikmenli ve Okumuş (2023), özellikle afet sonrası ilk saatlerin hayati önem taşıdığını, bu nedenle müdahale sürecinin profesyonel bir yaklaşım ve önceden hazırlanmış bir plan doğrultusunda yürütülmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Müdahale çalışmalarını takip eden iyileştirme süreci ise afetten etkilenen bireylerin ve toplumun uzun vadeli ihtiyaçlarını karşılamayı hedeflenmektedir. Bu süreçte, fiziksel altyapının yeniden inşası, hasarlı yapıların onarımı ve toplumsal dayanıklılığın artırılması gibi faaliyetler ön plandadır (Kadioğlu, 2011). Ancak iyileştirme çalışmalarının yalnızca fiziksel boyutla sınırlı olmadığı, bu süreçte psikososyal destek hizmetlerinin sağlanmasının ve toplumun gelecekteki afetlere hazırlanmasının da kritik bir öneme sahip olduğu ifade edilmektedir (Turhaner ve Polat, 2024).

Kriz yönetimi afetlerin olumsuz etkilerinin giderilmesinde temel bir role sahiptir. Müdahale ve iyileştirme süreçleri, afet sonrası toparlanma sürecinin iki kritik aşamasını oluştururken, bu süreçlerin etkin bir şekilde yönetilmesi, afetlerin toplum üzerindeki kalıcı zararlarını en aza indirmek için gereklidir. Dikmenli ve Okumuş (2023), kriz yönetimine yönelik bilimsel çalışmaların, bu süreçlerin daha planlı ve etkili bir şekilde yürütülmesine katkı sağladığını ve toplumların afetlere karşı daha dirençli hâle gelmesini desteklediğini belirtmektedir. Ancak şu da unutulmamalıdır ki kriz yönetiminin başarıya ulaşabilmesi büyük oranda risk yönetimine bağlıdır. Çünkü afet meydana gelmeden önce yapılan önleyici ve koruyucu yaklaşımlar olayın bazen krize dönüşmeyi engelleyebildiği gibi bazen de çok az bir hasarla atlatılmasını sağlayabilmektedir.

Alanyazın incelendiğinde, öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının afet okuryazarlığı (Hamid, Trihatmoko, Herlina, ve Aroyandini, 2021; Sözcü ve Aydınöz, 2019; Demirdelen ve Çakıcı, 2021; Çelebi ve Sarıkahya, 2023; Arda, 2024; Özer ve Zenginer, 2024; Zhang, Zhang., Zhang, ve Zhu, 2024).), afet bilinci (Hargono vd, 2023; Şahin, Lamba ve Öztop, 2018; Dikmenli ve Yakar, 2019; Tekin ve Dikmenli, 2021; Gezer ve Aksu, 2022; Bulu, 2023; Gülersoy ve Akyol 2024), afet risk algısı (Aslan ve Demiröz, 2024) ve risk yönetimi (Andrew, 2018; Dikmenli ve Okumuş, 2023; Lavell ve Maskrey. 2014) üzerine çok sayıda çalışma yapıldığı görülmüştür. Ancak, sınıf öğretmenlerinin afet kriz yönetimine ilişkin görüşlerinin incelendiği bir çalışmaya literatürde rastlanmamıştır. Afet eğitim ve yönetiminin örgün eğitimde ilk olarak kazandırılmaya ve farkındalık oluşturulmaya başlandığı basamak ilköğretim olduğu için çalışma sınıf öğretmenleri ile yapılmıştır. Ayrıca öğretmenlerin afet yönetim sisteminde etkin rol almaları gerektiği gerçeğinden hareketle, afet kriz yönetim sürecinde özellikle de çocukların okulda olduğu dönemde olası bir afet durumunda öğretmenlerin kriz yönetimine yönelik görüşleri önemlidir. Bu çalışma, sınıf öğretmenlerinin afet sonrası kriz yönetiminde oynadıkları role ve bu konudaki farkındalıklarını ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu çalışmada, afet yönetim sürecinin ilk basamağı olan kriz yönetimine yönelik sınıf öğretmenlerinin görüşlerini incelemek amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Sınıf öğretmenlerinin afet kriz yönetiminin ne olduğuna ilişkin görüşleri nelerdir?
2. Sınıf öğretmenlerinin afet kriz yönetimi aşamalarına yönelik görüşleri nelerdir?
3. Sınıf öğretmenlerinin kriz yönetimi ile başa çıkabilme konusunda afet eğitimi almaya yönelik görüşleri nelerdir?
4. Sınıf öğretmenlerinin afet yönetimine yönelik olarak ilk ve acil yardım eğitimi almaya yönelik görüşleri nelerdir?
5. Sınıf öğretmenlerinin olası bir afet kriz durumunda sağlıklı bir tutum ve davranış sergileyebilme durumlarına yönelik görüşleri nelerdir?
6. Sınıf öğretmenlerinin olası bir kriz anında arama ve kurtarmaya yönelik bilgilerine yönelik görüşleri nelerdir?
7. Sınıf öğretmenlerinin olası bir kriz durumuna yönelik iletişim planları ve kanallarının neler olduğuna yönelik görüşleri nelerdir?
8. Sınıf öğretmenlerinin kriz yönetim planında üstlendikleri rol ve gereklerine yönelik görüşleri nelerdir?
9. Sınıf öğretmenlerinin okuldaki afet kriz durumunda başarılı olabilmek için yapılması gerekenlere yönelik görüşleri nelerdir?

10. Sınıf öğretmenlerinin görev yaptıkları okullarında iyileştirme ihtiyacı doğarsa bu süreçte neler yapılması gerektiğine yönelik görüşleri nelerdir?

11. Sınıf öğretmenlerinin afet kriz anında iletişimin önemine ilişkin görüşleri nelerdir?

12. Sınıf öğretmenlerinin afet kriz yönetiminin başarıya ulaşabilmesine ilişkin olarak ilgili kurum ve kuruluşların üstlendikleri görevleri yapma durumlarına yönelik görüşleri nelerdir?

YÖNTEM

Çalışmanın Modeli

Bu çalışmada, sınıf öğretmenlerinin afet kriz yönetimine ilişkin görüşlerini incelemek amacıyla nitel araştırma yöntemi içerisinde yer alan fenomenoloji deseni tercih edilmiştir. Fenomenoloji, bireylerin belirli bir olaya veya duruma yönelik yaşadıkları deneyimlerin öznel anlamlarını ortaya çıkarmayı hedefleyen nitel bir araştırma desendir (Creswell, 2007; Özdemir & Tuti, 2022). Bu doğrultuda sınıf öğretmenlerinin görüşme sorularına verdikleri cevaplardan yola çıkarak afet risk yönetimi ile ilgili tespitleri ayrıntılı bir şekilde ortaya koymak ve katılımcıların belirttikleri görüşlerden hareketle olaya açıklık getirmek için fenomenoloji deseni tercih edilmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2024-2025 eğitim-öğretim yılında Kırşehir il merkezinde görev yapmakta olan 29 sınıf öğretmeni oluşturmaktadır. Çalışma grubunun belirlenmesinde kolay ulaşılabilir örnekleme tercih edilmiştir. Kolay ulaşılabilir örneklem, araştırmacının zaman ve maliyet bakımından en pratik şekilde ulaşabileceği bireyler veya gruplardan veri toplama amacını güden bir yaklaşımdır (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Bu çalışmada araştırmacılar da zaman ve emek açısından kolay ulaşabildikleri sınıf öğretmenlerinden çalışma grubunu oluşturmuşlardır. Veri toplama sürecinde katılımcıların gönüllülük esasına dayalı olarak yüz yüze gerçekleştirilen görüşmeler yoluyla toplanmıştır.

Etik

Çalışma protokolü, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Etik Kurulu tarafından onaylanmıştır (Referans Numarası: 2024/14/10). Çalışma, 1964 Helsinki Bildirgesi ve sonraki güncellemelerinde belirtilen etik standartlara uygun olarak gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Toplanması

Araştırmada veriler yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanmıştır. Görüşme, araştırma sürecine dahil edilen bireylerin bir konu ya da durumla ilgili hislerini ve düşüncelerini anlamayı amaçlayan bir süreçtir (Karataş, 2017; Dömbekci ve Erişen 2022). Görüşme formu, araştırmacılar tarafından problemin çözümüne yönelik kapsam geçerliliği sağlanacak şekilde 16 yarı yapılandırılmış sorudan oluşmaktadır. Bu sorularla ilgili olarak daha sonra iki alan uzmanının görüşüne başvurulmuştur.

Uzmanların dönütleri sonucunda görüşme formundaki soru sayısı kapsam geçerliliğini bozmayacak şekilde 12 soruya indirilerek son şekli verilmiştir. Son hali verilen görüşme formunun işlevselliğini belirlemek için 10 sınıf öğretmeni ile ön uygulama yapılmıştır. Bu uygulama ön uygulama neticesinde görüşme formu ile ilgili herhangi bir sorunla karşılaşmadığı belirlenmiş ve bu hali ile verilerin toplanmasına karar verilmiştir. Veriler toplanırken sınıf öğretmenlerine katılımın gönüllülük esasına göre olacağı belirtilmiştir. Veri toplama aşamasında katılımcılardan ve okul idarelerinden gerekli izinler alınmıştır. Veri toplama süreci yaklaşık olarak 15 dakika sürmüştür.

BULGULAR

Bu bölümde sınıf öğretmenlerinin afet kriz yönetimine ilişkin görüşlerini tespit edebilmek için aşağıdaki 12 alt probleme cevap aranmıştır.

Tablo 1. Sınıf öğretmenlerinin afet kriz yönetiminin ne olduğuna ilişkin görüşleri

Kategori	Kod	f	%
Eksik Tanım	Alınan kararlar ve kararların uygulanması	7	24,2
	Müdahale süreci	6	20,7
	Afet sırasında yapılması gerekenler	4	13,8
	Can ve mal kaybını en aza indirme	3	10,4
	İyileştirme süreci	1	3,4
Yanlış Tanım	Afet anında yapılması gerekenlere hazırlık	2	6,9
	Afetten sonra yaşanan karmaşık durum	1	3,4
	Yönetim birimleri arasındaki ilişki	1	3,4
	Doğal afetler için yapılan planlama	1	3,4
Doğru Tanım	Bir kriz anında acil durum müdahalesi ve sonrasında devam eden iyileştirme süreci	3	10,4
Toplam		29	100

Tablo 1’de sınıf öğretmenlerinin afet kriz yönetimi kavramına ilişkin görüşleri incelendiğinde %89,6’sının (26) afet kriz yönetimi kavramını eksik ya da yanlış bildikleri saptanmıştır. Kriz yönetimi kavramını eksik bilenlerin; afet sırasında yapılması gerekenler, can ve mal kaybını en aza indirme, müdahale süreci, alınan kararlar ve kararların uygulanması ve iyileştirme süreci olarak görüş bildirdikleri belirlenmiştir. Kriz yönetimi kavramını yanlış bilenlerin ise afet anında yapılması gerekenlere hazırlık, afetten sonra yaşanan karmaşık durum, yönetim birimleri arasındaki ilişki ve doğal afetler için yapılan planlama olarak görüş bildirdikleri belirlenmiştir. Sınıf öğretmenlerinin %10,4’ünün (3) ise afet kriz yönetimi kavramını doğru bildikleri saptanmıştır. Genel olarak kriz yönetimini doğru bilenlerin ortak noktası afetlere müdahale ve iyileştirme faaliyetleri şeklinde görüş bildirdikleri tespit edilmiştir.

Aşağıda sınıf öğretmenlerinin afet kriz yönetimi kavramına ilişkin betimsel ifadelerine yer verilmiştir.

Ö27 “Doğal veya insan kaynaklı afetler sonrasında yaşanan acil durumları yönetmek”

Ö3 “Can ve mal kaybını en aza indirmek için çalışmak”

Ö6 “Yaşanan afetle ilgili alınan kararları uygulamak”

Ö13 “İnsanların yaşamlarını sürdürebilmeleri için gereken yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamak, iyileştirmek”

Ö11 “Kriz anında alınması gereken önlemler, müdahale ve sonrasındaki iyileştirme süreci anlamına gelir”

Ö29 “Her türlü tehlikeye karşı hazırlıklı olmak”

Tablo 2. Sınıf öğretmenlerinin afet kriz yönetimi aşamalarına yönelik görüşleri

Kategori	f	%
Biliyor	3	10,4
Kısmen Biliyor	24	82,7
Bilmiyor	2	6,9
Toplam	29	100

Tablo 2’de sınıf öğretmenlerinin afet kriz yönetiminin aşamalarına ilişkin görüşleri incelendiğinde, %82,7’sinin (24) afet kriz yönetimi aşamalarını kısmen bildikleri, %10,4’ünün (3) afet kriz yönetimi aşamalarını doğru bildikleri, %6,9’unun (2) ise afet kriz yönetiminin aşamalarını bilmedikleri saptanmıştır. Elde edilen bulgulara göre çoğunluğunun afet yönetiminde kriz yönetiminin aşamalarına ya da bazı aşamalarına hâkim oldukları tespit edilmiştir.

Aşağıda sınıf öğretmenlerinin afet kriz yönetimi aşamalarına yönelik betimsel ifadelerine yer verilmiştir.

Ö29 “Müdahale ve iyileştirme süreci”

Ö27 “Hazırlık, müdahale, iyileştirme ve değerlendirme süreci”

Ö15 “Önlem, hazırlık ve müdahale”

Ö8 “Hazırlık, zararın tespiti ve iyileştirme”

Ö13 “Önceden olaylar karşısında nasıl davranılacağını planlama ve plana uymak”

Ö6 “Kriz masası oluşturma, karar alma ve uygulanmasını takip etme”

Tablo 3. Sınıf öğretmenlerinin kriz yönetimi ile başa çıkabilme konusunda afet eğitimi almaya yönelik görüşleri

Kategori	Kod	f	%
Bireysel Olarak Önemi	Bilinçli olma ve süreci sağlıklı yönetme	6	20,7
	Panik ve korkuyla baş edebilme becerisi kazanma	2	6,9
	Toplumsal farkındalık yaratma	3	10,4
Toplumsal Olarak Önemi	Afet anında ve sonrasında oluşacak olan toplumsal kargaşaları önleme	2	6,9
	Ülke menfaati açısından krizi en az zararla atlattığımızı sağlama	1	3,4
	Koordinasyon ve iş birliği, sosyal destek ve iyileşme	1	3,4
	Afet anında yapılması gerekenleri bilme, zarar görenlere yardımcı olma, bilgi ve tecrübe	5	17,2

Olarak Önemi	Olaylar anında soğukkanlı davranarak krizi yönetme	3	10,4
	Kendine ve diğer insanlara nasıl davranacağını bilme	3	10,4
	Fiziksel zararlardan korunma ve güvenlik kültürü oluşturma	3	10,4
Toplam		29	100

Tablo 3’ de sınıf öğretmenlerinin kriz yönetimi ile başa çıkabilme konusunda afet eğitimi almaya yönelik görüşleri incelendiğinde, %48,4’ü (14) hem toplumsal hem de bireysel anlamda (afet anında yapılması gerekenleri bilme, zarar görenlere yardımcı olma, gerekli bilgi ve tecrübeyi bireysel ve toplumsal açıdan yansıtmak, olaylar anında soğukkanlı davranarak krizi yönetme, kendine ve diğer insanlara nasıl davranacağını bilme, fiziksel zararlardan korunma ve güvenlik kültürü oluşturma) afet eğitiminin alınması gerektiğini, %27,6’sı (8) bireysel olarak (bilinçli olma ve süreci sağlıklı yönetme, panik ve korkuyla baş edebilme becerisi kazanma) eğitimin alınmasının önemli olduğunu, %21,4’ü (7) ise toplumsal olarak (toplumsal farkındalık yaratma, afet anında ve sonrasında oluşacak olan toplumsal kargaşaları önleme, ülke menfaati açısından krizi en az zararla atlattığımızı sağlama, koordinasyon ve iş birliği, sosyal destek ve iyileşme) eğitimin alınması gerektiğini belirtmiştir. Elde edilen bulgulara göre sınıf öğretmenlerinin yaklaşık yarısının kriz yönetimi ile başa çıkabilme konusunda hem bireysel hem de toplumsal olarak afet eğitimi alınması gerektiğine yönelik görüş belirttikleri tespit edilmiştir.

Aşağıda sınıf öğretmenlerinin kriz yönetimi ile başa çıkabilme konusunda afet eğitimi almaya yönelik betimsel ifadelerine yer verilmiştir.

Ö14 “Afet öncesi, afet anında ve afet sonrası oluşacak kargaşayı önlemek”

Ö20 “Krizi ülke menfaatleri doğrultusunda en az zararla atlattmak”

Ö17 “Karşılaştığımız krizi daha bilinçli ve sağlıklı yönetmek”

Ö1 “Acil durumlarda kişide normallik hissini oluşturmak ve daha geniş bir topluluğa yardımcı olmak”

Ö23 “Konu ile ilgili okullarda eğitimler düzenlemek”

Ö26 “Fiziksel zararlardan korunmak, hasarı en aza indirmek ve güvenlik kültürü oluşturmak”

Tablo 4. Sınıf öğretmenlerinin afet kriz yönetimine yönelik olarak ilk ve acil yardım eğitimi alıp almaya yönelik görüşleri

Kategori	f	%
Aldım, önemli	21	72,4
Almadım, önemli	8	27,6
Toplam	29	100

Tablo 4’te sınıf öğretmenlerinin, afet kriz yönetiminde ilk ve acil yardım eğitimi alıp almamaya yönelik görüşleri incelendiğinde, %72,4’ünün (21) ilk ve acil yardım eğitimi aldıkları, %27,6’sı (8) ise bu yönde eğitim almadıkları yönünde görüş beyan ettikleri belirlenmiştir. Elde edilen bulgulara göre sınıf öğretmenlerinin çoğunluğunun afet kriz yönetimi açısından acil ve ilk yardım eğitimi almanın önemli

olduğu ve bu yönde eğitimler aldıkları tespit edilmiştir.

Aşağıda Sınıf öğretmenlerinin afet yönetimine yönelik olarak ilk ve acil yardım eğitimi almaya yönelik betimsel ifadelerine yer verilmiştir.

Ö1 “Almadım. Almayı düşünüyorum. Kesinlikle farkındalık yaratacağını ve afet anında bilinçli bireyler olması çok önemli”

Ö2 “Almadım. Almayı düşünüyorum. Üşengeçlikten almadım”

Ö10 “Aldım. Kesinlikle bütün vatandaşların bu eğitimi alması gerektiğini düşünüyorum. Heimlich manevrası bilmek bile birçok canı kurtarmaya yeter”

Ö14 “Aldım. Toplumun her kademesi için bu eğitim çok önemli. Alınan eğitimler sayesinde doğru müdahale, ilk yardım gibi ilk müdahalelerde son derece önemlidir”

Ö29 “Aldım. Kriz anındaki tehlikelerden korunmamızı sağlar”

Tablo 5.Sınıf öğretmenlerinin olası bir afet kriz durumunda sağlıklı bir tutum ve davranış sergileyebilme durumlarına yönelik görüşleri

Kategori	f	%
Sağlıklı bir tutum sergilerim	17	58,6
Sağlıklı bir tutum sergileyemem	9	31,0
Kararsızım	3	10,4
Toplam	29	100

Tablo 5’e göre sınıf öğretmenlerinin olası bir afet kriz durumunda sağlıklı bir tutum ve davranış sergileyebilme durumlarına yönelik görüşleri incelendiğinde; %58,6’sının (17) kendilerinin yeterli gördüklerini ve bunu soğukkanlı bir yapıya sahip olmalarına ve gerekli eğitimleri almalarıyla ilişkilendirdiklerine, %31,0’ının (9) sağlıklı bir tutum sergileyemeyeceklerini, bunu kriz durumunda sakin kalamayacaklarıyla ilişkilendirdiklerine; %10,4’ünün (3) ise bu durumda nasıl bir tutum sergileyebilecekleri konusunda kararsız kaldıklarını ve bunu da konu hakkında tecrübeleri olmadığı için davranışlarının nasıl olabileceğini kestiremediklerine yönelik görüş bildirdikleri tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre sınıf öğretmenlerinin yarıdan fazlasının olası bir kriz durumunda sağlıklı bir tutum ve davranış sergileyebilecekleri konusunda kendilerini yeterli gördükleri tespit edilmiştir.

Aşağıda sınıf öğretmenlerinin olası bir afet kriz durumunda sağlıklı bir tutum ve davranış sergileyebilme durumlarına yönelik betimsel ifadelerine yer verilmiştir.

Ö14 “Afet kriz durumunda sağlıklı davranışlar sergileyeceğimi düşünüyorum. Çünkü yaş (20-40) ve bedensel durumun yapılacak müdahalelerde önemli olduğunu düşünüyorum”

Ö25 “Genel olarak soğukkanlı ve planlı bir insanım. Bundan dolayı sağlıklı ve güvenilir davranışlar sergileyeceğimi düşünüyorum”

Ö6 “Düşünmüyorum. Çünkü afet anında sakin kalamam. Bu durum daha çok zarara sebep olur”

Ö2 “Düşünmüyorum. Çünkü profesyonel değilim”

Ö28 “Afet eğitimi ve hazırlık, soğukkanlılık ve panik yönetimi, iletişim ve koordinasyon, esneklik ve adaptasyon, toplumsal yardımlaşma gibi eğitimlerin alınması gerekiyor. Bunların bir kısmı bende var ama yetersiz olduğumu düşünüyorum”

Tablo 6. Sınıf öğretmenlerinin olası bir kriz anında arama ve kurtarmaya ilişkin görüşleri

Kategori	Kod	f	%
Deneyimli değilim, yetersizim	Kendini yeterli görmüyor	20	69,0
	Eğitim aldı fakat yeterli görmüyor	4	13,8
Deneyimli değilim, yapabilirim	Yönergeler uyar, yeterli olduğunu düşünür	3	10,4
Deneyimliyim, yapabilirim	Arama kurtarma ekibinde görevli	1	3,4
	AFAD gönüllüsü, MEB AKUB üyesi	1	3,4
Toplam		29	100

Tablo 6’ya göre sınıf öğretmenlerinin olası bir kriz anında arama ve kurtarmaya yönelik görüşleri incelendiğinde; %82,8’inin (24) kendilerini deneyimsiz ve yetersiz gördüğü, %10,4’ünün (3) deneyimli olmasına rağmen kriz anında verilecek yönergeler uyarabileceği ve yeterli bilgiye sahip olduğu, %6,8’inin (2) ise kriz anında arama kurtarmaya yönelik deneyim sahibi olduklarını ve çeşitli kurumların arama kurtarma ekiplerinde görev yaptıkları belirlenmiştir. Elde edilen bulgulara göre sınıf öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun kendilerini arama kurtarma konusunda yetersiz ve deneyimsiz oldukları yönünde görüş belirttikleri tespit edilmiştir.

Aşağıda sınıf öğretmenlerinin olası bir kriz anında arama ve kurtarmaya ilişkin bilgi ve deneyimlerine yönelik betimsel ifadelerine yer verilmiştir.

Ö10 “AFAD gönüllüsü ve MEB AKUB üyesiyim. Gerekli eğitimleri aldım”

Ö6 “Sadece küçük bir eğitim aldım. Uygulama konusunda yeterli değilim”

Ö22 “Eğitim almadım. Yetersizim”

Ö17 “Biraz bilgim var ama yetersiz olabilirim”

Ö11 “Yeteri kadar deneyimli olduğumu düşünmüyorum. Eğitim almadım”

Ö21 “Yeteri kadar deneyimli değilim ama bu konuda kendimi geliştirmek isterim.”

Tablo 7. Sınıf öğretmenlerinin olası bir kriz durumuna yönelik okulun iletişim planları ve kanallarının neler olduğuna yönelik görüşleri

Kategori	f	%
Biliyor	2	6,9
Bilmiyor	5	17,2
Eksik Biliyor	22	75,9
Toplam	29	100

Tablo 7’ye göre sınıf öğretmenlerinin kriz durumuna yönelik okulun iletişim planlarını ve kanallarını bilip bilmediklerine yönelik görüşleri incelendiğinde; %75,9’unun (22) eksik bildiği, %17,2’sinin

(5) bilmediği %6,9'unun (2) ise bu bilgiye sahip olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bulgulara göre sınıf öğretmenlerinin kriz durumunda okulları ile ilgili iletişim planları ve kanalları konusunda büyük çoğunluğunun eksiklikleri olduğu tespit edilmiştir.

Aşağıda sınıf öğretmenlerinin olası bir kriz durumunda iletişim planları ve kanallarının neler olduğuna yönelik betimsel ifadelerine yer verilmiştir.

Ö8 “Okul yönetimi ve afet kriz yönetimi aranır”

Ö28 “Okulumuzun resmi siteleri, veli Whatsapp grupları, mailler kullanılır”

Ö19 “Biliyorum. Okul kriz müdahale ekibine haber verilir”

Ö18 “Bilmiyorum. 112 acil olabilir”

Ö5 “İlk olarak okul idaresi aranır”

Ö20 “Biliyorum. Kriz kurulu toplantıya çağırılır. Okul idaresi ve ilçe milli eğitim müdürlüğüne haber verilir. Öğretmenler sürekli güncellenerek durumdan haberdar edilir. Okulun konumuna göre en yakın sağlık ocağı ve karakola haber verilir. Veliler bilgilendirilir. İl ilçe resmî kurumları idare tarafından bilgilendirilir”

Tablo 8. Sınıf öğretmenlerinin kriz yönetim planında üstlendikleri rol ve gereklerine yönelik görüşleri

Kategori	f	%
Biliyor	12	41,4
Bilmiyor	12	41,4
Yanlış Biliyor	5	17,2
Toplam	29	100

Tablo 8'e göre sınıf öğretmenlerinin kriz yönetim planında üstlendikleri rol ve gereklerine yönelik görüşleri incelendiğinde; %41,4' ünün (12) bu bilgiye sahip olduğu, %41,4' ünün (12) bu bilgiye sahip olmadığı ve %17,2' sinin (5) ise yanlış bilgiye sahip olduğu belirlenmiştir. Elde edilen bulgulara göre sınıf öğretmenlerinin yarısına yakını okul kriz yönetim planındaki rollerini bildikleri, yarıdan fazlasının ise bu rollerini bilmedikleri ya da yanlış bildikleri yönünde görüş belirttikleri görülmüştür.

Aşağıda sınıf öğretmenlerinin kriz yönetim planında üstlendikleri rol ve gereklerine yönelik betimsel ifadelerine yer verilmiştir.

Ö3 “İlk yardım ekibi başkanayım. Kriz durumunda öğrenci ve öğretmenlere ilk müdahaleyi yaparım”

Ö24 “İletişim sorumlusuyum. Kriz durumunda medya, kamu ve diğer paydaşlarla doru bilgi alışverişini sağlarım”

Ö11 “Bilmiyorum”

Ö9 “Bir sınıf öğretmeni olarak, krizin tespiti, çocukları kriz ortamından kurtarmak ve okul normal

haline dönene kadar gerekli adımları atmak gerekir”

Ö27 “Okul kriz yönetiminde kurtarma ekibindeyim. Öğrencilerin ve personelin güvenliğini sağlıyorum”

Tablo 9. Sınıf öğretmenlerinin okuldaki olası afet kriz durumunda müdahalede aşamasında başarılı olabilmek için yapılması gerekenlere yönelik görüşleri

Kategori	f	%
Biliyor	9	31,0
Eksik Biliyor	18	62,1
Bilmiyor	2	6,9
Toplam	29	100

Tablo 9’a göre sınıf öğretmenlerinin okuldaki olası afet kriz durumunda müdahale aşamasında başarılı olabilmek için yapılması gerekenlere yönelik görüşleri incelendiğinde, %62,1’inin (18) eksik bildiği, %31,0’ının (9) yapılması gerekenleri bildiği ve %6,9’unun (2) ise bilmediği belirlenmiştir. Elde edilen bulgulara göre sınıf öğretmenlerinin çoğunluğunun okullarındaki olası bir afet kriz durumunda müdahale aşamasında başarılı olabilmek için yapılmasını gerekenleri ya bilmedikleri ya da eksik bildikleri tespit edilmiştir.

Aşağıda sınıf öğretmenlerinin okuldaki afet kriz durumunda başarılı olabilmek için yapılması gerekenlere yönelik betimsel ifadelerine yer verilmiştir.

Ö27 “İlk olarak öğrencilerin ve personelin güvenli bir şekilde tahliye edilmesi. Acil durum planının gözden geçirilmesi. İlk yardım malzemelerinin kontrolü ve velilerin bilgilendirilmesi”

Ö26 “Deprem ya da yangın gibi afetlerde alarmı çalıştırıp öğrencilerin tahliyesini sağlamak, öğrencileri toplama alanında güvende tutmak ve gerekli talimatlarla bilgilendirmek”

Ö22 “Bilmiyorum”

Ö10 “Evet. Öncelikle sakin kalmak. Öğrencilerin güvenli bir şekilde tahliyesi sağlamak. Elektrik, su, doğalgaz vanaları kapatmak. Öğrencilerin aileleri gelene kadar güvende tutmak. Gerekli yerlerle iletişim haline geçmek”

Ö4 “Toplanma alanına geçmek”

Ö9 “Krizi tespit etmek. Zararı azaltmanın yollarına gitmek. Müdahalede bulunmak ve eski durumunu yenilemek için çalışmalar yapmak”

Tablo 10. Sınıf öğretmenlerinin görev yaptıkları okullarında afet sonrası iyileştirme ihtiyacı doğarsa bu süreçte neler yapılması gerektiğine yönelik görüşleri

Kategori	f	%
Psikolojik destek ve maddi yardımda bulunma	15	51,7
Uzun vadede stratejik çalışmalarda görev alma	6	20,7
Uzman kişilerden danışmanlık hizmeti alma	4	13,8

Bilgilendirme ve tatbikat sıklığını arttırma	2	6,9
Fikri yok	2	6,9
Toplam	29	100

Tablo 10'a göre sınıf öğretmenlerinin görev yaptıkları okullarında afet sonrası iyileştirme ihtiyacı doğarsa bu süreçte neler yapılması gerektiğine yönelik görüşleri incelendiğinde; %51,7'sinin (15) iyileştirme çalışmalarında maddi destek sağlama, öğrencilere ve velilere psikolojik destek sağlama, %20,7'sinin (6) uzun vadede stratejik çalışmalarda görev alma, % 13,8'inin (4) uzman kişilerden danışmanlık hizmeti alınma, %6,9'unun (2) bilgilendirme ve tatbikat sıklığını artırma ve %6,9'unun (2) ise konu hakkında herhangi bir fikrinin olmadığı belirlenmiştir. Elde edilen bulgulardan sınıf öğretmenlerinin büyük çoğunluğu iyileştirme aşamasında psikolojik destek verme ve maddi destek sağlama, uzman kişilerden danışmanlık hizmeti alma ve uzun vadeli stratejik çalışmalarda görev alma yönünde görüş belirttikleri tespit edilmiştir.

Aşağıda sınıf öğretmenlerinin görev yaptıkları okullarında iyileştirme ihtiyacı doğarsa bu süreçte neler yapılması gerektiğine yönelik betimsel ifadelerine yer verilmiştir.

Ö14 “Okul binalarını en son yönetmelik ve kanunlara uygun şekilde yeniden inşa etmek”

Ö12 “Afette zarar görenlere yardım etmek. Zararlarını en aza indirmek. Önlemlerin alınması için uzun vadede çalışmalar yapmak”

Ö15 “Aksaklıkları gidermek. Personeli bilgilendirmek. Öğrencilerle sık sık tatbikatlar yapmak”

Ö25 “yeniden yapılanma için planlama yapmak. Etkilenen insanlara psikolojik destek hizmetleri vermek”

Ö22 “Öncelikle barınma, beslenme ve giyim ihtiyaçlarının ivedilikle sağlanmasını sağlamak”

Ö23 “Gerekli yerlerle iletişime geçmek”

Ö1 “Uzun vadeli stratejik çalışmalar yapmak ve katılmak”

Tablo 11. Sınıf öğretmenlerinin afet kriz anında iletişimin önemine ilişkin görüşleri

Kod	Kategoriler	f	%
Önemli	Hızlı yardım alma	11	38,1
	Koordinasyon sağlama	9	31,0
	Doğru bilgilendirme	5	17,2
	Planlı olma	1	3,4
	Sorunlara çözüm bulma	2	6,9
Kararsızım		1	3,4
Toplam		29	100

Tablo 11'e göre sınıf öğretmenlerinin afet kriz anında iletişimin önemine ilişkin görüşleri incelendiğinde %96,6 (28) afet kriz anında iletişimin önemli olduğu, %3,4'ünün (1) ise kararsız olduğu belirlenmiştir. Sınıf öğretmenlerinin afet kriz anında iletişimin önemini doğru bilgilendirme, koordinasyon

sağlama, hızlı yardım alma, planlı olma ve sorunlara çözüm bulma olarak belirttikleri tespit edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre sınıf öğretmenlerinin neredeyse tamamının afet kriz anında iletişimin önemli olduğu yönünde fikir birliğinde oldukları tespit edilmiştir.

Aşağıda sınıf öğretmenlerinin afet kriz anında iletişimin önemine yönelik betimsel ifadelerine yer verilmiştir.

Ö5 “En önemli faktör iletişimdir. İlk olarak acil durum yerleri AFAD, Kızılay, vb yerlere haber verilir. Görevliler ile iş birliği yapmak için aile bireylerine ulaşmak, yaralıları ulamak için elzemdir”

Ö1 “Önemlidir. Doğru kişilere doğru mesajlar vermek, bilgi akışını optimal bir düzeyde gözden geçirmek”

Ö23 “Önemlidir. Oluşabilecek kargaşanın önüne geçmek”

Ö26 “Önemlidir. Kriz anında operatörleri meşgul etmemek”

Tablo 12. Sınıf öğretmenlerinin afet kriz yönetiminin başarıya ulaşabilmesine ilişkin kurum ve kuruluşların görevlerini yerine getirip getirmediklerine ilişkin görüşleri

Kategori	Kod	f	%
Yapıyor	Eksiksiz	6	20,7
Yetersiz	Profesyonelleşme yetersizliği	4	13,8
	Donanım eksikliği	4	13,8
	Eğitim eksikliği	2	6,9
	Bilinçsizlik	1	3,4
Yapmıyor	Eğitim Eksikliği	5	17,2
	Bürokrasinin Fazlalığı	3	10,4
	Hızlı Yardım edememe	3	10,4
	Donanım Eksikliği	1	3,4
Toplam		29	100

Tablo 12’ de sınıf öğretmenlerinin afet kriz yönetiminin başarıya ulaşabilmesine ilişkin kurum ve kuruluşların görevlerini yerine getirip getirmediklerine ilişkin görüşleri incelendiğinde %41,4’ü (12) yapmıyor, %37,9’u (11) yetersiz yapıyor ve %20,7’sinin (6) ise eksiksiz yerine getiriyor şeklinde görüş beyan ettikleri tespit edilmiştir. Yapmıyor diyenler bunu eğitim eksikliği, bürokrasi fazlalığı, hızlı yardım edememe ve donanım eksikliği şeklinde sıraladıkları, yetersizliğin nedenlerini ise kurum ve kuruluşların profesyonelleşme yetersizliği, donanım eksikliği, eğitim eksikliği ve bilinçsizlik olarak sıraladıkları belirlenmiştir. Elde edilen bulgulara göre sınıf öğretmenlerinin büyük çoğunluğu afet kriz yönetiminde ilgili kurum ve kuruluşların görevlerini ya yapmadıkları ya da yetersiz yaptıkları konusunda hem fikir oldukları tespit edilmiştir.

Aşağıda sınıf öğretmenlerinin afet kriz yönetiminin başarıya ulaşabilmesine ilişkin kurum ve kuruluşların görevlerini yerine getirip getirmediklerine yönelik betimsel ifadelerine yer verilmiştir.

Ö15 “Yaşadığımız afetlerde hazır olmadığımız çok acık bir şekilde görüldü. Kâğıt üzerinde her şey mükemmel ancak afet anında hem araç gereç hem de yetişmiş personel sıkıntısı yaşanıyor”

Ö16 “Ben kriz yönetiminde başarılı olduğumuz düşüncesindeyim. Maalesef sık karşılaştığımız deprem afetleri sonrası tecrübe edindiğimiz kanaatindeyim”

Ö6 “Her geçen gün bu çalışmalar daha iyiye gidiyor. Fakat yeterli değil daha çok profesyonel kişi ve donanım ile çalışmalar yapılması gerekiyor”

TARTIŞMA

Yapılan çalışmada sınıf öğretmenlerinin afet kriz yönetimine yönelik görüşleri incelenmiş ve aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır.

Sınıf öğretmenlerinin çoğunluğunun afet kriz yönetimi kavramını eksik ya da yanlış bildikleri sonucuna ulaşılmıştır. Kriz yönetimi kavramını eksik bilenlerin; afet sırasında yapılması gerekenler, can ve mal kaybını en aza indirme, müdahale ve iyileşme süreci, alınan kararlar ve kararların uygulanması gibi başlıklarla ilgili ayrı ayrı görüş bildirdikleri belirlenmiştir. Kriz yönetimi kavramını yanlış bilenlerin ise afet anında yapılması gerekenlere hazırlık, afetten sonra yaşanan karmaşık durum, yönetim birimleri arasındaki ilişki ve doğal afetler için yapılan planlama olarak görüş bildirdikleri belirlenmiştir. Sınıf öğretmenlerinin az bir kısmının ise afet kriz yönetimi kavramını doğru bildikleri saptanmıştır. Genel olarak doğru bilenlerin görüşlerinin ortak noktası kriz anında acil durum müdahalesi ve sonrasında devam eden iyileştirme süreci olmuştur. Bu sonuçlardan yola çıkarak Türkiye gibi afetlerin görülme sıklığının yüksek olduğu ülkede sınıf öğretmenlerinin afet kriz yönetimi konusunda yetersiz oldukları söylenebilir.

Sınıf öğretmenlerinin büyük çoğunluğunun afet kriz yönetim aşamalarını ya bilmedikleri ya da kısmen bildikleri sonucuna ulaşılmıştır. Kriz yönetimi, afet olduktan sonraki süreci kapsamakta olup, müdahale ve iyileştirme olmak üzere iki aşamadan meydana gelmektedir (Kadioğlu, 2011). Ancak sınıf öğretmenlerinin ifadelerinden anlaşılacağı üzere afet kriz yönetiminin aşamalarının ya bilmedikleri ya da afet yönetim aşamalarının tamamını kriz yönetim aşamaları olarak ifade ettikleri saptanmıştır. Bu sonuç sınıf öğretmenlerinin kriz yönetimi kavramına çoğunluklu doğru cevaplayamamalarından dolayı kriz yönetimi aşamalarını da doğru ifade edememelerine neden olduğu şeklinde yorumlanabilir.

Afetlerle hem toplumsal hem de bireysel anlamda başa çıkabilmek için afet eğitimi almanın önemli olduğuna vurgu yapan sınıf öğretmenleri bunları afet anında yapılması gerekenleri bilme, zarar görenlere yardımcı olma, gerekli bilgi ve tecrübeyi bireysel ve toplumsal açıdan yansıtmak, olaylar anında soğukkanlı davranarak krizi yönetme, kendine ve diğer insanlara nasıl davranacağını bilme, fiziksel zararlardan korunma ve güvenlik kültürü oluşturma yönünde görüş bildirdikleri belirlenmiştir. Afetlerle bireysel olarak başa çıkabilmek için afet eğitimi almanın önemli olduğuna vurgu yapan sınıf öğretmenleri bunları, bilinçli olma ve süreci sağlıklı yönetme, panik ve korkuyla baş edebilme becerisi kazanma yönünde, toplumsal olarak ise toplumsal farkındalık yaratma, afet anında ve sonrasında oluşacak olan toplumsal kargaşaları önleme, ülke menfaati açısından krizi en az zararlarla atlattırma, sağlama, koordinasyon ve iş birliği, sosyal

destek ve iyileşme yönünde görüş bildirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuçlardan anlaşılacağı üzere bütün sınıf öğretmenlerinin afetlerle başa çıkabilmek için afet eğitimi almanın önemli olduğu yönünde görüş birliği içinde oldukları söylenebilir.

Sınıf öğretmenlerinin afet kriz yönetimine yönelik olarak ilk ve acil yardım eğitimi alıp almaya yönelik görüşleri incelendiğinde, yaklaşık 3/4'ünün ilk ve acil yardım eğitimi aldığı, 1/3'ünün ise bu yönde eğitim almadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak ister ilk ve acil yardım eğitimi alsın isterse almasın sınıf öğretmenlerinin tamamının ortak görüşüne göre ilk ve acil yardım eğitimi almanın önemli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çünkü depremde kurtarılanların sadece %3 gibi küçük bir kısmı arama-kurtarma ekipleri tarafından kurtarıldığı belirlenmiştir. Geriye kalanların tümü enkazdan aile fertleri, akrabaları, komşuları veya çevredekiler tarafından çıkarılmaktadır (Doğru, 2020). Depremden sonraki ilk 30 dakika içinde arama ve kurtarma çalışmaları çevredekiler tarafından başlatılmaktadır. Bilinçsizce yapılan müdahaleler kurtarma yerine ölümlere veya sakatlanmalara neden olabilmektedir (Dölek, 2021). Bu nedenler ilk olaya müdahale eden, afetzedeleri enkazdan çıkaran, onlara ilk basit tıbbi müdahaleyi yapanlar yakındakiler olduğu için toplumda herkesin temel düzeyde de olsa ilk ve acil yardım eğitim almasının önemli olduğu söylenebilir.

Sınıf öğretmenlerinin afet kriz durumunda sağlıklı tutum ve davranış sergileyebilme durumları incelendiğinde, yarıdan fazlasının afet kriz durumunda sağlıklı tutum ve davranış sergileyebileceklerine inandıklarını ve bu yeterliliği, soğukkanlı bir yapıya sahip oldukları ve afet yönetimi konusunda aldıkları eğitimlere bağladıkları sonucuna varılmıştır. Sınıf öğretmenlerinin yaklaşık 1/3'ü ise afet kriz durumunda sakin kalamamalarına ve panik yapmalarına bağlayarak sağlıklı tutum ve davranış sergileyemeyecekleri yönünde görüş bildirdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca öğretmenlerin bir kısmı ise henüz böyle bir olayla karşı karşıya kalmadıkları için nasıl bir tutum ve davranış sergileyeceklerini kendilerinin de bilmediği için kararsız oldukları yönünde görüş beyan ettikleri saptanmıştır. Bu sunuca göre sınıf öğretmenlerinin afet kriz durumunda sağlıklı tutum ve davranış sergileyebilme durumlarını, psikolojik yapılarına ve afet yönetimi konusunda eğitim almaya bağladıkları şeklinde yorumlanabilir.

Sınıf öğretmenlerinin olası bir kriz anında arama ve kurtarmaya yönelik bilgilerine dair görüşleri incelendiğinde, sınıf öğretmenlerinin büyük çoğunluğu arama ve kurtarma konusunda kendilerini deneyimsiz ve yetersiz gördüğü sonucuna varılmıştır. Bu öğretmenler, kriz anında bu tür faaliyetleri gerçekleştirebilecek bilgi ve deneyime sahip olmadıklarını belirtmişlerdir. Bu durum, öğretmenlerin arama ve kurtarma faaliyetlerine yönelik yeterli eğitim ve deneyim eksikliğini ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, bazı öğretmenler deneyimli olmamalarına rağmen kriz anında verilecek yönergelere uyabileceklerini ve yeterli bilgiye sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Bu öğretmenler, doğru

yönlendirmelerle kriz anında etkili bir şekilde hareket edebileceklerini düşünmektedirler. Kriz yönetimi literatüründe, rehberlik ve yönlendirmelerin kriz anında bireylerin doğru kararlar alabilmelerini sağladığı belirtilmektedir. Çünkü kriz zamanlarında insanlar, güçlü, kendine güvenen ve her an ulaşılabilir insanlara gereksinim duymaktadırlar. Çözüm odaklı olmayı, soğukkanlı ve güçlü bir lider kişilik, bu özelliklerini çevresine yansıttığı için birliğe yönelik güven artışında avantajlar sağlamaktadır (Luecke, 2009). Bazı sınıf öğretmenlerinin ise arama ve kurtarmaya yönelik deneyime sahip olduklarını ve AFAD, MEB AKUM gibi arama kurtarma birimlerinde faaliyet gösterdiklerini belirtmişlerdir. Bu öğretmenler, kriz anında deneyim ve bilgi birikimlerini kullanarak etkili arama ve kurtarma faaliyetlerinde bulunabileceklerini ifade etmişlerdir. Bu sonuca göre sınıf öğretmenlerinin büyük bir kısmının arama ve kurtarma konusunda kendilerini deneyimsiz ve yetersiz hissettiklerinin sebebinin deneyim ve eğitim yetersizliği şeklinde yorumlanabilir.

Sınıf öğretmenlerinin kriz durumuna yönelik okulun iletişim planları ve kanallarını bilip bilmediklerine dair görüşleri incelendiğinde $\frac{3}{4}$ 'ünün kriz anında okulun iletişim planları ve kanalları konusunda eksik bilgiye sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum olası bir kriz anında sınıf öğretmenlerinin etkili iletişim ve koordinasyon sağlamakta yetersiz olduğu sonucunu doğurmaktadır. Bu sonuca göre iletişim plan ve kanallarının eksik bilinmesi veya hiç bilinmemesi, olası kriz anında bilgi akışının kesintiye uğramasına, okulda kriz yönetiminin krize dönüşmesine yol açacağı şeklinde yorumlanabilir.

Sınıf öğretmenlerinin kriz yönetim planında üstlendikleri rol ve gereklerine yönelik bilgileri incelendiğinde, yaklaşık %40'ının bu konuda bilgi sahibi oldukları %40'ının ise bilgi sahibi olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bazı öğretmenler ise kriz yönetim planında üstlendikleri rol ve gerekler hakkında bildiklerini düşündükleri ancak yanlış bilgiye sahip oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Olası bir afet veya acil durum anında öğrencilerin ve okul personelinin bu durumdan etkilenmemesi ya da en az şekilde etkilenmesi amacıyla, her okulun mutlaka afet ve acil durum planı oluşturması ve bu planın mutlaka uygulanabilir olması gerekmektedir (Özmen, Gerdan ve Ergünay, 2015). Bu durum ancak okullarda görev yapan öğretmenlerin olası bir afet durumunda önceden yapılan planlar ve tanımlanan görevleri bilmelerine ve yapabilmelerine bağlıdır. Bu sonuca göre öğretmenlerin konu hakkındaki eksikliklerinin okul idareleri tarafından okul afet yönetmeliğine göre ayrıntılı bilgilendirmelerin, planlamaların, toplantıların, görev dağılımlarının ve tatbikatların yapılmadığı veya eksik yapıldığı şeklinde yorumlanabilir.

Sınıf öğretmenlerinin okuldaki olası afet kriz durumunda müdahalede aşamasında başarılı olabilmek için yapılması gerekenlere yönelik görüşleri incelendiğinde, öğretmenlerin yaklaşık $\frac{2}{3}$ 'ünün nelerin yapılması gerektiği konusunda eksik bilgiye sahip oldukları, bir kısmının yapılması gerekenleri bildiği ve az bir kısmının ise bilmediği sonucuna varılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre sınıf öğretmenlerinin çoğunluğunun okullarındaki olası bir afet kriz durumunda müdahale aşamasında başarılı olabilmek için yapılması gerekenleri ya bilmedikleri ya da eksik bildikleri tespit edilmiştir. Ayrıca alınan görüşlere göre

afet kriz yönetimi ve yapılması gerekenler denilince bunların daha çok depremle sınırlı olduğu görülmektedir. Çünkü, Türkiye’de de en fazla can kaybına ve hasara neden olan afet türünün deprem olduğu düşünüldüğünde bu algının oluşmasının normal olduğu söylenebilir (Dikmenli ve Okumuş, 2023). Bu sonuçlara göre sınıf öğretmenlerinin okullarda olası afet kriz durumlarında başarılı olabilmeleri için daha kapsamlı eğitim, bilgilendirme ve uygulama çalışmalarına ihtiyaç duydukları şeklinde yorumlanabilir.

Ayrıca sınıf öğretmenlerinin görev yaptıkları okullarda iyileştirme ihtiyacı doğarsa bu süreçte neler yapılması gerektiğine yönelik görüşleri incelendiğinde öğretmenlerin yarısından fazlası iyileştirme çalışmalarında maddi desteğin yanı sıra öğrencilere ve velilere psikolojik destek sağlama konusunda hem fikir oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmenlerin bazıları uzun vadede stratejik çalışmaların yapılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Afet yönetimi döngüsel bir süreç olduğu için stratejik planlamalar, okulların gelecekteki afetlere daha hazırlıklı olmasını ve kriz yönetimi kapasitelerinin artırılmasını sağlayacaktır. Öğretmenlerin bazıları ise iyileştirme sürecinde uzman kişilerden danışmanlık hizmeti alınmasının gerekliliğini belirtmişlerdir. Araştırma sonuçları, öğretmenlerin büyük bir kısmının iyileştirme çalışmalarında psikolojik destek ve danışmanlık hizmetinin öncelikli olduğunu düşündükleri görülmektedir. Afetlerin dolaylı etkilerinin doğrudan etkilerine göre daha uzun süreli hatta kalıcı olabileceği düşünüldüğünde olası afet kriz durumunda etkilenen bireylere psikolojik desteğin doğru ve uzman kişilerce verilmesi bu olumsuzlukların iyileştirilmesinde daha etkili olabileceği söylenebilir.

Sınıf öğretmenlerinin afet kriz anında iletişimin önemine ilişkin görüşleri incelendiğinde, olası afet kriz anında iletişimin önemli olduğu sonucuna varılmıştır. Öğretmenler, iletişimin önemini doğru bilgilendirme, koordinasyon ve iş birliği, hızlı yardım alma, planlı olma ve sorunların çözümü için gerekli olduğunu belirtmişlerdir. Araştırma sonuçlarına göre, sınıf öğretmenlerinin bir kısmı afet kriz anında iletişimin önemi konusunda kararsız kalmış olmalarına rağmen iletişimin önemli olmadığı yönünde herhangi bir görüş belirtilmemiştir. Bu sonuçlara göre, olası kriz anlarında iletişimin hayati role sahip olduğu ve öğretmenlerin bu konudaki farkındalık düzeylerinin yüksek olduğu söylenebilir.

Sınıf öğretmenlerinin afet kriz yönetiminin başarıya ulaşabilmesi için kurum ve kuruluşların görevlerini yerine getirip getirmediğine dair görüşleri incelendiğinde, sınıf öğretmenlerden yarıya yakınının görüşlerine göre kurum ve kuruluşların görevlerini layığıyla yerine getirmediği yönünde görüş bildirdikleri sonucuna varılmıştır. Öğretmenin önemli bir kısmının olası bir afet kriz yönetimi sürecinde ilgili kurum ve kuruluşların başarıya ulaşmada yetersiz kalacağı ve 1/5’inin ise görevlerini layığı ile eksiksiz bir şekilde yerine getirecekleri yönünde görüş bildirdikleri görülmüştür. Sınıf öğretmenlerinin müdahale ve iyileştirme aşamalarından oluşan kriz yönetiminde genel olarak ilgili kurum ve kuruluşların görevlerini yapmadıkları veya yetersiz yaptıkları yönünde görüş bildirmelerinin sebepleri olarak, son dönemlerde yaşanan afetlerde bazı kurum ve kuruluşların görev ve sorumluluklarının yeterli düzeyde yapamadıkları ve bazı durumlarda kriz yönetiminin de krize dönüştüğü yönünde olumsuz algının oluşması da etkili olduğu

söylenabilir.

Elde edilen sonuçlara göre afet kriz yönetimi sürecinin yönetilebilmesi adına yapılması gerekenlere yönelik olarak aşağıdaki öneriler sunulmuştur.

- Sınıf öğretmenlerinin afet kriz yönetimi kavramını ve aşamalarını bilmedikleri veya eksik bildikleri sonucundan hareketle öğretmenlere yönelik olarak afet yönetimi ile ilgili eğitimler verilerek bu konudaki bilgi eksikliğinin giderilmesi önerilebilir.
- Sınıf öğretmenlerinin olası bir kriz yönetiminde afet eğitiminin önemli olduğu vurgusu dikkate alındığında müdahale ve iyileştirme sürecinde öğretmenlerin görev alabilmeleri için afet eğitimi yanında, arama ve kurtarma ile acil ve ilk yardım eğitimleri uygulamalı olarak verilmesi önerilebilir.
- Sınıf öğretmenlerinin afet kriz yönetiminde etkin rol alabilmeleri ve toplumun afetlerle baş edebilme kapasitelerinin artırılabilmesi için psikolojik destek hizmetleri konusunda yeterli ve bilinçli eğitimler almaları önerilebilir.
- Öğretmenlerin olası kriz anında etkili ve doğru iletişim kurabilmeleri için iletişim planları, kanalları ve becerileri konusunda eğitimler almaları önerilebilir.
- Bu çalışma sınıf öğretmenlerinin afet kriz yönetimine yönelik görüşlerinin belirlemek amacı ile yapılmış nitel bir çalışmadır. Bu çalışma nicel veriler ile desteklenerek başka bölge ve çalışma grupları ile tekrar edilerek sonuçlarının değerlendirilmesi önerilebilir.
- Sınıf öğretmenlerinin afet kriz yönetimine yönelik görüşleri, tarama ve ilişkisel tarama yöntemleriyle yapılacak çalışmalarla incelenerek; afet yönetimi, risk yönetimi ve kriz yönetimi düzeyleri ile bunların aralarındaki ilişkiler belirlenebilir ve karşılaştırılabilir.

Finansman: Yazarlar, bu araştırma, yazarlık ve/veya makalenin yayımı için herhangi bir mali destek almamıştır.

Çıkar Çatışması: Bu makale için yazarların herhangi bir çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Etik Onay: Çalışma protokolü, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Etik Kurulu tarafından onaylanmıştır (Referans Numarası: 2024/14/10). Çalışma, 1964 Helsinki Bildirgesi ve sonraki güncellemelerinde belirtilen etik standartlara uygun olarak gerçekleştirilmiştir.

Katılım Onayı: Çalışmaya dahil edilen tüm bireysel katılımcılardan bilgilendirilmiş onam alınmıştır.

Teşekkür: Bu çalışmanın katılımcılarına ve çalışmada kullandığımız ölçekleri geliştirenlere teşekkür ederiz.

Katkı Oranı Beyanı: Bu çalışma, her iki yazarın ortak katkılarıyla gerçekleştirilmiştir. Tüm aşamalarda yazarlar iş birliği içinde çalışmıştır.

KAYNAKÇA

- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), (2014). *Açıklamalı afet yönetimi terimleri sözlüğü*. Erişim Tarihi: 05.06.2023 <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu>.
- Andrew, M. (2018). Revisiting community-based disaster risk management. *In Reducing Disaster Risks* (42-52). Routledge.
- Arda, B. (2024). *Sınıf öğretmenlerinin afet okuryazarlık düzeylerinin ve afetlere yönelik hazır bulunuşluklarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Aslan, Z., & Demiröz, K. (2024). Türkiye'deki ön lisans-lisans öğrencilerinin afet risk algısı ve duygusal zekâ arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Hastane Öncesi Dergisi*, 9(3), 207-228. <https://doi.org/10.54409/hod.1468458>
- Avdar, R. & Avdar, R. (2022). Türkiye'de yaşanan doğa kaynaklı afetlerin sosyo-ekonomik etkileri. *Afet ve Risk Dergisi*, 5(1), 1-12. <https://doi.org/10.35341/afet.1032084>
- Bulu, D. (2023). *Sınıf öğretmenlerinin afet bilinci algı düzeylerinin belirlenmesi*. Yüksek Lisans tezi, Bartın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bartın.
- Creswell, J. W. (2007). *Five qualitative approaches to inquiry. Qualitative inquiry and research design: choosing among five approaches*. Sage Publications.
- Çelebi, İ., ve Sarıkahya, S. D. (2023). Üniversite öğrencilerinin afet okuryazarlığı durumunun değerlendirilmesi. *Emergency Aid and Disaster Science*, 4(2), 41-47.
- Demirdelen, S., & Çakıcı, A. B. (2021). İlkokul/ortaokul öğretmenlerinin doğal afet okuryazarlık düzeyleri: Osmaniye ili örneği. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 10(3), 532-541. <https://doi.org/10.37989/gumussagbil.870607>
- Dikmenli, Y. & Okumuş, T. (2023). Sınıf öğretmenlerinin afet risk yönetimine yönelik görüşlerinin incelenmesi. *Journal Of Anatolian Cultural Research*, 7(3), 193-219. <https://doi.org/10.15659/ankad.v7i3.252>
- Dikmenli, Y. & Yakar, H. (2019). Öğretmen adaylarının afet bilinci algı düzeylerinin incelenmesi. *YYÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 386-416. <http://dx.doi.org/10.23891/efdyyu.2019.130>
- Dikmenli, Y. Deveci, H. & Ünal, N. S. (2024). Türkiye'de afet eğitimi ve bilinci ile ilgili yapılan lisansüstü tez çalışmalarının incelenmesi. *The Journal of Social Sciences*, 17(71), 350-366. <http://dx.doi.org/10.29228/SOBIDER.77103>
- Doğru, S. (2020). *Afad gönüllülük sisteminin etkin müdahale açısından analizi*. Yüksek Lisans Tezi. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Afet Yönetimi Anabilim Dalı Afet Yönetim Programı, İzmir.
- Dölek, İ. (2021). *Afetler ve afet yönetimi*. 3. Baskı, Ankara: Pegem Akademi.
- Dömbekci, H. A., & Erişen, M. A. (2022). Nitel araştırmalarda görüşme tekniği. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(Özel Sayı 2), 141-160.
- Gezer, U. & Aksu, E. O. (2022). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının afet farkındalık düzeylerinin incelenmesi. *19 Mayıs Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(4), 400-408.

- Gülersoy, A.E. & Akyol, A. (2024). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının afet bilinci algı düzeylerinin incelenmesi. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi (REFAD)*, 4(2), 87-102.
- Hargono, A., Artanti, K. D., Astutik, E., Widodo, P. P., Trisnawati, A. N., Wardani, D. K., & Lioni, E. (2023). Relationship between disaster awareness and disaster preparedness: online survey of the community in Indonesia. *Journal of public health in Africa*, 14(9), 2376.
- Hamid, N., Trihatmoko, E., Herlina, M., & Aroyandini, E. N. (2021). Developing a model for disaster education to improve students' disaster mitigation literacy. *Journal of disaster research*, 16(8), 1243-1256.
- Kadioğlu, M. (2011). *Afet yönetimi beklenilmeyeni beklemek en kötüsünü yönetmek* (2. B.). İstanbul: T.C. Marmara Belediyeler Birliği Yay.
- Karataş, Z. (2017). Sosyal bilim araştırmalarında paradigma değişimi: Nitel yaklaşımın yükselişi. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 68-86.
- Kök, H. (2023). Afetlerde kriz yönetimi ve sosyal hizmet örgütleri. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 7(1), 1-17.
- Lavell, A., & Maskrey, A. (2014). The future of disaster risk management. *Environmental Hazards*, 13(4), 267-280.
- Luecke, R. (2009). *Kriz yönetimi: felaketleri önleme becerinizi geliştirin*, Önder Sarıkaya (Çev.), İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- Miles, M. B. ve Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis: An expanded sourcebook*. USA: Sage
- Önsüz, M. & Atalay, B. (2015). *Afet lojistiği*. *Osmangazi Tıp Dergisi*, 37(3), 1-6.
- Özdemir, M., & Tuti, G. (2023). Nitel araştırma desenleri: Metodolojik bir temellendirme. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Karatekin Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 11(2), 217-235.
- Özer, S., & Zenginer, Ş. (2024). Sınıf ve sosyal bilgiler öğretmen adaylarının doğal afetler okuryazarlığı düzeylerinin incelenmesi. *Kapadokya Eğitim Dergisi*, 5(1), 151-171.
- Özmen, B. & İnce, Z. D. (2017). Okul Tabanlı Afet Eğitimi. *Resilience*, 1(1), 21-29.
- Özmen, B., Gerdan, S. & Ergünay, O. (2015). Okullar için afet ve acil durum yönetimi planları. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırmalar Dergisi*, 3(1), 37-52.
- Perry, R. W. (2018). *Defining disaster: An evolving concept*. In Handbook of Disaster Research; Springer: Berlin/Heidelberg,
- Shaluf, I. (2007). An overview on disasters. *Disaster Prevention and Management*, 16(5), 687–703.
- Sözcü, U. & Aydınözü, D. (2019). Examining the natural disaster literacy levels of pre-service teachers according to some variables. *International Journal of Geography and Geography Education (IGGE)*, 40, 79-91.
- Şahin, Ş., & Üçgül, İ. (2019). Türkiye’de afet yönetimi ve iş sağlığı güvenliği. *Afet ve Risk dergisi*, 2(1), 43-63.
- Şahin, Y., Lamba, M., & Öztop, S. (2018). Üniversite öğrencilerinin afet bilinci ve afete hazırlık düzeylerinin belirlenmesi. *Medeniyet Araştırmaları Dergisi*, 3(6), 149-159.
- Şencan, H. (2005). Güvenilirlik ve geçerlilik. Ankara: Seçkin Yayıncılık,

- Tekin, Ö. & Dikmenli, Y. (2021). Sınıf öğretmeni adaylarının afet bilinci algısı ve deprem bilgi düzeylerini incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), 258-271.
- Tierney, K. (2019). *Disasters: A sociological approach*. New York: John Wiley & Sons.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. 12. Baskı, Ankara: Seçkin yayıncılık.
- Zhang, D., Zhang, L. Y., Zhang, X., & Zhu, X. F. (2024). Improve disaster literacy in nurses: a qualitative descriptive study. *BMC nursing*, 23(730), 1-10.